

รายวิชา ประวัติศาสตร์

รหัสวิชา ส๒๒๑๐๔

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

เรื่อง พัฒนาการทางด้านการเมือง
การปกครองของอาณาจักรนบุรี

ครูผู้สอน ครูชีวาภร จวบรัมย์

ครูอาทิตย์ ชัยเทพา

เรื่อง พัฒนาการทางด้านการเมือง การปกครองของอาณาจักรธนบุรี

จุดประสงค์การเรียนรู้ด้านความรู้

๑. อธิบายพัฒนาการด้านการเมืองการปกครองของอาณาจักรนบุรีได้
๒. เชื่อมโยงเหตุการณ์ด้านการเมืองการปกครองของอาณาจักรนบุรีได้

จุดประสงค์การเรียนรู้ด้านทักษะและกระบวนการ

อภิปรายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน
ในอาณาจักรธนบุรีได้

จุดประสงค์การเรียนรู้ด้านคุณลักษณะ

เห็นคุณค่าของการศึกษาพัฒนาการด้าน
การเมืองการปกครองของอาณาจักรนบุรี

**ทบทวนบทเรียนการสถาปนา
อาณาจักรธนบุรีและปัจจัย
ที่มีผลต่อความรุ่งเรือง (๒)**

แผนที่ อาณาจักรกรุงธนบุรี

ใบความรู้ เรื่อง การปราบชุมนุม และความมั่นคงของอาณาจักรธนบุรี

หลังจากการกบฏเอกราชของพระเจ้าตากสินสุดลง พระเจ้ามังระแห่งอาณาจักรพม่าพระองค์ จึงมีพระบรมราชโองการให้เจ้าเมืองทวายคุมกองทัพมาดูแลสถานการณ์ในดินแดนอาณาจักรอยุธยาเดิม เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๓๑๐ แต่ก็ถูกตีแตกกลับไปโดยกองทัพธนบุรี ซึ่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงนำทัพ มาด้วยพระองค์เอง

ต่อมาสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดให้จัดเตรียมกำลังเพื่อทำลายคู่แข่งทางการเมือง เพื่อให้ เกิดการรวมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ใน พ.ศ. ๒๓๑๑ ทรงมุ่งไปยังเมืองพิษณุโลกเป็นแห่งแรก ทว่า กองทัพธนบุรีพ่ายต่อกองทัพพิษณุโลก ณ ปากน้ำโพ จึงต้องเลื่อนการโจมตีออกไปก่อน แต่ภายหลัง เจ้าพิษณุโลกถึงแก่พิราลัย ชุมนุมพิษณุโลกอ่อนแอลงและตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าพระฝางแทน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้เปลี่ยนเป้าหมายไปยังชุมนุมเจ้าพิมาย เนื่องจากทรงเห็นว่าควรจะปราบ ชุมนุมขนาดเล็กเสียก่อน กรมหมื่นเทพพิพิธสู้ไม่ได้ ทรงจับตัวมายังกรุงธนบุรีและถูกประหารระหว่าง เดือนตุลาคม-เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๑๑ เมื่อขยายอำนาจไปถึงหัวเมืองลาวแล้ว สมเด็จพระเจ้า กรุงธนบุรีทรงพยายามใช้พระราชอำนาจของพระองค์ช่วยให้นักร้องราม เป็นกษัตริย์กัมพูชา โดยพระองค์โปรดให้ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เป็นแม่ทัพไปตีกัมพูชาแต่ไม่สำเร็จ

ใน พ.ศ. 2312 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีศุภอักษรไปยังสมเด็จพระนารายณ์ราชา เจ้ากรุงเขมร โดยให้ส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายตามประเพณี แต่สมเด็จพระนารายณ์ราชา ปฏิเสธ พระองค์ทรงขัดเคืองจึงให้จัดเตรียมกองกำลังไปตีเมืองเสียมราฐ และเมืองพระตะบอง อันเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่พระองค์ได้ส่งพระยาจักรีนำกองทัพไปปราบเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อทรงทราบข่าวทัพพระยาจักรีไปตีขัดที่ไชยา จึงทรงส่งทัพหลวงไปช่วยจนตีเมืองนครศรีธรรมราช ได้เมื่อเดือน 10 ฝ่ายแม่ทัพธนบุรีในเขมรไม่ได้ข่าวพระเจ้าแผ่นดินมานาน จึงเกรงว่าบ้านเมืองจะ ไม่สงบรีบยกกองทัพกลับบ้านเมืองเสียก่อน และทำให้การโจมตีเขมรถูกระงับเอาไว้

ใบความรู้ เรื่อง การปราบชุมนุม และความมั่นคงของอาณาจักรธนบุรี

ใน พ.ศ. ๒๓๑๓ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงยกกองทัพขึ้นไปปราบชุมนุมเจ้าพระฝาง โดยตีได้ เมืองพิษณุโลก และตามไปตีชุมนุมเจ้าพระฝางเมืองสว่างบุรีได้ และทรงประทับ ณ เมืองสว่างบุรี เพื่อสมโภชการสำเร็จศึก และจัดการการปกครองและคณะสงฆ์หัวเมืองฝ่ายเหนือใหม่ตลอดฤดูน้ำ ๒ เดือนเศษ ซึ่งนับเป็นชุมนุมอิสระสุดท้ายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึก ปราบชุมนุมก๊กเจ้าพระฝางได้นั้น นับเป็นการพระราชสงครามสุดท้ายที่ทำให้สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงบรรลุนิติภาวะการปกครองสำคัญ ในการรวบรวมพระราชอาณาเขตให้เป็นปึกแผ่นหนึ่งเดียวดังเดิมหลัง ภาวะจลาจลเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า ใน พ.ศ. ๒๓๑๐ และทำให้สิ้นสุดสภาพจลาจลการแยกชุมนุม อิสระภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง และนับเป็นการสถาปนากรุงธนบุรีได้อย่างเบ็ดเสร็จ สมบูรณ์ เมื่อสำเร็จศึกปราบชุมนุมก๊กเจ้าพระฝาง ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐

ที่มาของข้อมูล

กรมศิลปากร. (๒๕๖๑, มกราคม-กุมภาพันธ์). งานรำลึก ๒๕๐ ปีแห่งการสถาปนากรุงธนบุรี. ศิลปากร. ๖๙(๑)

สืบค้นเมื่อ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๕,

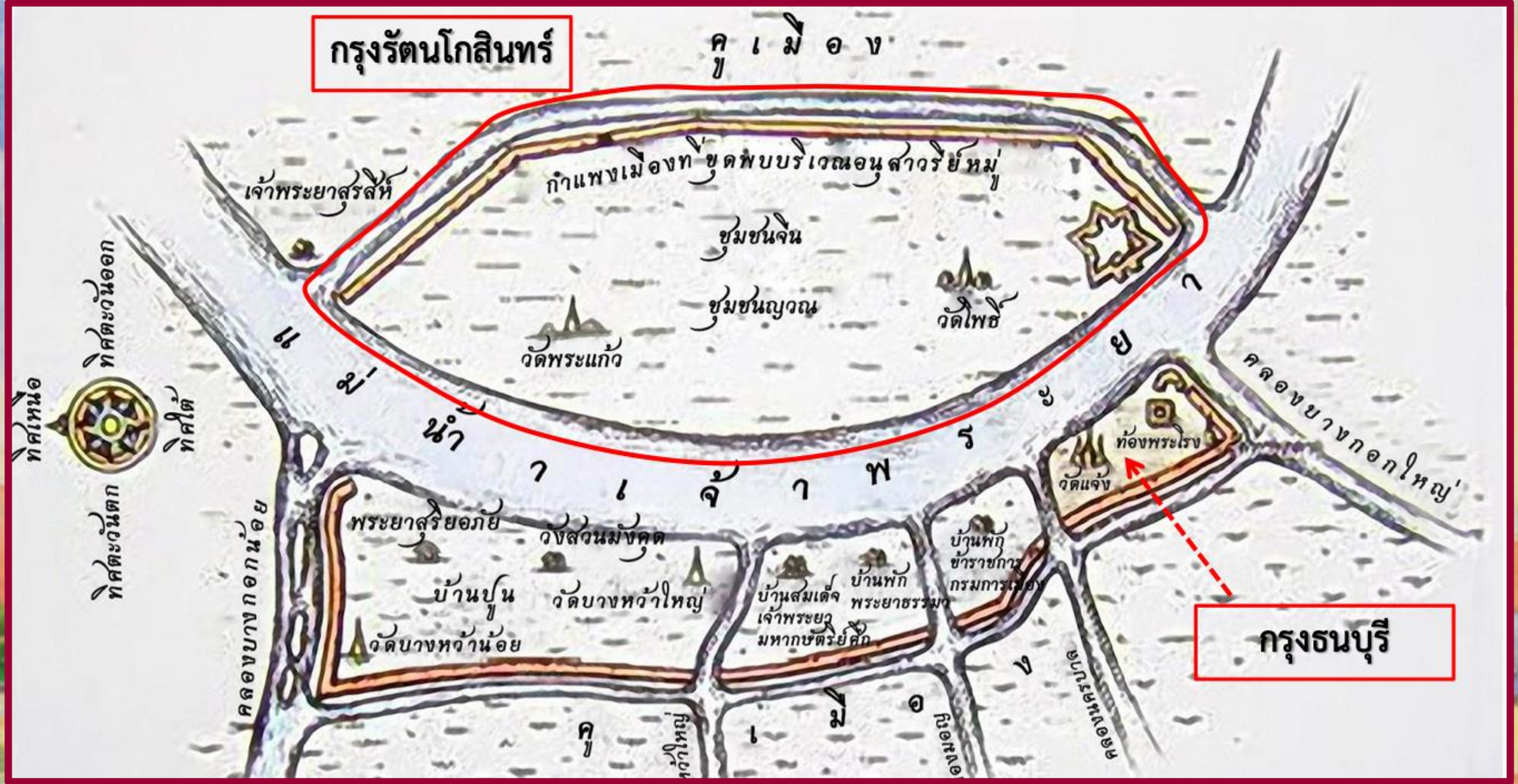
จาก <https://www.finearts.go.th/storage/contents/file/akPztKzt4UDcPTMKoG91Wj35x5G33rOjY3ee7iAi.pdf>

แผนที่กรุงธนบุรีสองฟากฝั่ง
แม่น้ำเจ้าพระยา (คลองคูเมือง
ฝั่งธนบุรีปัจจุบันเป็นถนน
อรุณอมรินทร์ คลองคูเมืองฝั่ง
กรุงเทพฯ ปัจจุบันเรียกว่า
คลองคูเมืองเดิม)

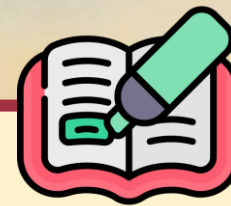

กรุงรัตนโกสินทร์

คูเมือง

กรุงธนบุรี

การปราบชุมนุม

สว่างบุรี
ชุมชนเจ้าพระฝาง

พิมาย
ชุมชนเจ้าพิมาย

พิษณุโลก
ชุมชนเจ้าเมืองพิษณุโลก

ธนบุรี
ชุมชนพระยาตาก(สิน)

นครศรีธรรมราช
ชุมชนพระปลัดเมือง
นครศรีธรรมราช

ชุมนุมเจ้าพระยาพิษณุโลก

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ยกทัพไปปราบชุมนุมเจ้าพระยาพิษณุโลกซึ่งตั้งตนเป็นใหญ่อยู่ที่พิษณุโลกและมีอิทธิพลอยู่ทางแถบภาคเหนือตอนล่างแต่ไม่สำเร็จเนื่องจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้รับบาดเจ็บจากการรบ ต้องถอนทัพกลับ ต่อมาพิษณุโลกถูกชุมนุมเจ้าพระฝางยกทัพมาตีตกเป็นเมืองขึ้นของชุมนุมเจ้าพระฝาง

ชุมชนเจ้าพิมาย

กรมหมื่นเทพพิพิธตั้งตนเป็นใหญ่ที่เมืองพิมาย (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา) มีอิทธิพลเหนือเมืองอื่น ๆ หลายเมือง กรมหมื่นเทพพิพิธเป็นโอรสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕- พ.ศ. ๒๓๑๑) จึงได้รับการยอมรับจากเมืองต่าง ๆ

ในปลาย พ.ศ. ๒๓๑๑ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ยกทัพไปปราบเมืองพิมายและเมืองนครราชสีมา ได้สำเร็จ

ชุมชนเจ้านครศรีธรรมราช

เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช(หนู)

- ได้ตั้งตนเป็นใหญ่โดยมีหัวเมืองในภาคใต้ และหัวเมืองมลายูบางเมือง อยู่ใต้อำนาจ
- ใน พ.ศ. ๒๓๑๒ ภายหลังจากการปราบชุมนุมเจ้าพิมายแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้พระยาจักรี(หมุดหรือแขก) เป็นแม่ทัพไปตีนครศรีธรรมราช พระองค์เสด็จนำทัพเรือยกไปตีนครศรีธรรมราชอีกทางหนึ่ง กองทัพเจ้านครศรีธรรมราชเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เจ้านครศรีธรรมราชหนีไปพึ่งเจ้าเมืองปัตตานี กองทัพเจ้าพระยาจักรีจับกุมเจ้านครศรีธรรมราชไว้ได้

ชุมชนเจ้าพระฝาง

มีภิกษุชื่อ **เรื่อน** ตั้งตนเป็นเจ้าที่วัดพระฝาง เมืองสว่างคบุรี (ปัจจุบันอยู่ในเขตอุตรดิตถ์) คนทั่วไปเรียก **เจ้าพระฝาง** เป็นหัวหน้า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงปราบชุมชนเจ้าพระฝางได้สำเร็จเป็นชุมชนสุดท้าย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๓

อาณาจักรธนบุรี

สามารถปราบชุมนุมและรวมอาณาจักร

เป็นปึกแผ่นโดยใช้เวลา ๓ ปีเศษ

ใบกิจกรรม
การปราบชุมนุมและความมั่นคงของอาณาจักรธนบุรี

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอธิบายเหตุการณ์ตามลำดับเวลาที่กำหนดให้พอสังเขป

พ.ศ. ๒๓๑๐ สึกพม่าที่บางกุ้ง

.....

.....

.....

พ.ศ. ๒๓๑๓ สึกพม่าที่สวรรคโลก

.....

.....

.....

พ.ศ. ๒๓๑๔ ตีเมืองเขมร

.....

.....

.....

พ.ศ. ๒๓๑๕ สึกเมืองพิชัยครั้งที่ ๑

.....

.....

.....

ใบกิจกรรม เรื่อง
การปราบชุมนุมและ
ความมั่นคงของพระเจ้ากรุงธนบุรี

ใบกิจกรรม
การปราบชุมนุมและความมั่นคงของอาณาจักรธนบุรี

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอธิบายเหตุการณ์ตามลำดับเวลาที่กำหนดให้พอสังเขป

พ.ศ. ๒๓๑๖ สึกเมืองพิชัยครั้งที่ ๒

.....

.....

.....

พ.ศ. ๒๓๑๗ ตีเมืองเชียงใหม่ครั้งที่ ๒

.....

.....

.....

พ.ศ. ๒๓๑๗ สึกพม่าที่บางแก้ว ราชบุรี

.....

.....

.....

พ.ศ. ๒๓๑๓ สึกอะแซห่วยนที

.....

.....

.....

ใบกิจกรรม เรื่อง
การปราบชุมนุมและ
ความมั่นคงของพระเจ้ากรุงธนบุรี

ใบกิจกรรม การปราบชุมนุมและความมั่นคงของอาณาจักรธนบุรี

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอธิบายเหตุการณ์ตามลำดับเวลาที่กำหนดให้พอสังเขป

พ.ศ. ๒๓๑๙ ศึกพม่าที่เชียงใหม่

.....
.....
.....

พ.ศ. ๒๓๑๙ ตีเมืองจำปาศักดิ์

.....
.....
.....

พ.ศ. ๒๓๒๑ ตีเมืองเวียงจันทน์

.....
.....
.....

พ.ศ. ๒๓๒๔ ปราบเขมร

.....
.....
.....

ใบกิจกรรม เรื่อง การปราบชุมนุมและ ความมั่นคงของพระเจ้ากรุงธนบุรี

อาณาจักรธนบุรีมีรูปแบบการเมืองการปกครองอย่างไร

การเมืองการปกครองแบ่งเป็นการปกครองส่วนกลาง การปกครองหัวเมืองเช่นเดียวกับอยุธยา แต่ที่เพิ่มเติมขึ้นมาคือมีเมืองประเทศราช และมีการปราบปรามชุมนุมต่าง ๆ ค่อนข้างมาก

ปัจจัยใดที่ทำให้การเมืองการปกครองในสมัยธนบุรี
มีความเป็นปึกแผ่น

ความเข้มแข็งของกองทัพและพระปรีชาสามารถ
ของผู้นำ รวมถึงความสามัคคีของไพร่พลในชาติ
ทำให้อาณาเขตของกรุงธนบุรีขยายไปอย่าง
กว้างขวาง

บทเรียนครั้งต่อไป

เรื่อง พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ
ของอาณาจักรธนบุรี

สิ่งที่ต้องเตรียม

๑. ภาพแผนผังแสดงลักษณะภูมิศาสตร์ของ
อาณาจักรนบุรี
๒. ใบกิจกรรม “ถิ่นการค้าธนบุรี”

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)